

Chorał gregoriański jest jednogłosowym, diatonicznym śpiewem liturgicznym Kościoła rzymsko-katolickiego. Występuje w skalach kościelnych, swobodnym rytmie, z tekstem w języku łacińskim i bez towarzyszenia instrumentów. Z biegiem czasu śpiew ten otrzymał jeszcze inne nazwy: chorał rzymski, cantus planus (śpiew równy - w równych wartościach rytmicznych), cantus traditionalis (tradycyjny, sprzed XVI-wiecznej reformy).

Historię chorału można podzielić na cztery okresy:

1. Od około 313 r. (koniec prześladowania chrześcijan) do I poł. VII w. (pontyfikał²¹ Grzegorza I Wielkiego²²). Jest to **okres wstępny**, związany z kształtowaniem się i rozwojem liturgii, a tym samym i muzyki. Zabytki tych czasów są bardzo skromne, mówią właściwie tylko o samym fakcie kultywowania śpiewów w ramach liturgii.
2. **Okres rozkwitu śpiewu chorałowego**, obejmujący czasy od kodyfikacji (II poł. VII w.) do XIII w. Poprzedni, wstępny okres rozwoju chorału nie był jednolity pod względem liturgii oraz towarzyszącej jej muzyki. Istniało wtedy kilka różnych wersji chorału powstałych w większych ośrodkach liturgicznych. Nie była to sytuacja sprzyjająca potrzebom Kościoła, dlatego też dążono do ujednolicenia obrzędów i śpiewów. Reformy na gruncie śpiewów chorałowych dokonał papież Grzegorz I Wielki. Zorganizował on wspólną, jednolitą liturgię, wydając spis przepisów dla biskupów i kapłanów (tzw. Sacramentarium) oraz dla kleru i śpiewaków (tzw. Antiphonarium Canto). Uporządkował także śpiewy, dokonując w nich pewnej selekcji. Chorał w nowej, ujednoliconej formie szybko przenikał z Rzymu do innych ośrodków, stając się podstawowym śpiewem religijnym. Rozpowszechniał się dwiema drogami: z Anglii (gdzie zaszczerpił śpiewy św. Augustyn) na północną część Europy oraz z Rzymu na południową Europę. Głównymi ośrodkami uprawiania śpiewów stały się chóry i szkoły biskupie oraz chóry należące do różnych zakonów: be-

nedyktynów,²³ a od XII w. także cystersów, dominikanów, franciszkanów i in. Najznakomitsze szkoły śpiewacze zwane Scholae cantorum istniały w Rzymie, Metz, Sankt Gallen, Rouen, Canterbury, gdzie nie tylko kultywowano śpiewy, lecz także kształcono zawodowych wykonawców chorału. Pod koniec XIII w. maleje zainteresowanie tradycyjnym chorałem gregoriańskim z powodu rozkwitu muzyki wielogłosowej.

3. **Okres upadku chorału**, od końca XIII w. do połowy XIX w.

4. **Okres odrodzenia chorału**, od połowy XIX w.

Wskrzeszeniem form dawnego chorału zajęli się w XIX w. przede wszystkim benedyktyni z francuskiego opactwa w Solesmes,²⁴ prowadząc m.in. badania paleograficzne nad najstarszymi zabytkami chorału. Wyniki badań w Solesmes umożliwiły przeprowadzenie reformy chorału dokonanej przez papieża Piusa X (1903 r.). Reforma przywróciła chorałowi dawne znaczenie w liturgii.

Wszelkie śpiewy chorałowe **zapisywane** były w specjalnych księgach liturgicznych. Początkowo (aż do pojawienia się „Antyfonarza” Grzegorza I Wielkiego) śpiewy dla kantorów zapisywane były na rolkach z pergaminu, gdy tymczasem chór i wierni śpiewali z pamięci. Potem pojawiło się szereg rękopiśmiennych ksiąg, z których najważniejsze to „Graduale romanum” (Graduał rzymski) zawierający śpiewy i officjum.

Sposób wykonania chorału uzależniony był od miejscowych tradycji i przepisów. Zawsze śpiewano a cappella – bez towarzyszenia instrumentów. Zwykle śpiewał chór męski, w którym wszystkie głosy wykonywały tę samą linię melodyczną. Czasem śpiewało kilku kantorów lub celebrans czy kantor solo. **Melodyka chorału** opierała się na tzw. skalach kościelnych, znanych także jako skale gregoriańskie, średniowieczne, modi, toni. Nazwy poszczególnych skal są przeniesieniem nazw skal greckich, co było wynikiem mylnej interpretacji fragmentu dzieła „De institutione musica” (O nauce muzycznej) Boecjusza.²⁵ Prócz nazwy skale greckie nie mają nic wspólnego ze skalami kościelnymi.²⁶